

satur circa modum quo nobis certo constare possit, utrum Scripturæ sint, et quænam sint id quod sunt, seu quænam Scripturæ divinitus inspirate censi debeant, quænam vero ab hoc censu debeant excludi. Utique Scripturæ nihil ex testimonio Ecclesiæ intrinsicè acquirunt, at nos ex ejusmodi testimonio certitudinem assequimur infallibilem de Scripturis divinitus inspiratis. Pari profecto ratione de quovis fidei articulo exposito adversariorum principio ratiocinari fas esset. Quæritur ex. gr. utrum Christus sit Deus, an pura creatura? Utrum unica in eo sit an vero duplex natura, et ita porro? Atqui posset quisquam reponere: Quorsum Ecclesiæ auctoritas? Num *Christus non est id quod est, independenter a quovis hominum testimonio?* Hoc certe modo dogmata nutrent omnia, prout re ipsa penes protestantes nutant, ac omnino penes rationalistas conciderunt. Ita ergo auctoritas Ecclesiæ quoad sacrorum librorum codicem plane se habet, quemadmodum in ordine ad codices legislationis politicæ se habet *promulgatio*: qui nempe, tametsi vim suam a legislatoris potestate intrinsicè nanciscantur, a sola tamen promulgatione illam obtinent auctoritatem qua regulam subditorum constituere valeant iisdemque obligationem inducere (1).

Juvenit hic demum animadvertere, quod ex principio fundamentali protestantismi de omnimoda cujusque independentia et libertate examinis, deberet quodlibet individuum protestans etiam e fæce plebis sibi a monumentis historicis et exquisitioris critices ope certitudinem comparare librorum qui inspirati habendi sint. Quod si id assequi non possit (et quot demum sunt qui pares tanto muneri existant?) eos ex auctoritate doctiorum admittat oportet. Hinc fit, ut illi qui auctoritatem abiciunt Ecclesiæ universæ, qua libros aliquos tanquam inspiratos ac divinos habeant, obsequi debeant auctoritati criticorum, qui nunquam inter se nec semper sibi ipsis coherent. Talis porro est protestantismi sibi intrinsicè repugnantis natura!

II. *Obj. 1.* Quæ spectant ad Scripturas, cujusmodi sunt earum existentia, veracitas, authenticitas, canonicitas ac divina inspiratio, non constituunt dogma aut articulum fidei, sed quædam veluti præliminaria sive præambula fidei sunt, de quibus propterea non ab auctoritate, sed a regulis critices constare debet (2). 2. Ad eum, scilicet modum quo existentia Dei quæ fidei præambulum est, non ex revelationis auctoritate, sed ex philosophicis argumentis a naturali ratione depromptis demonstratur, aut etiam existentia Ecclesiæ quæ pariter quoddam veluti fidei præambulum censetur, ex motivis evincitur credibilitatis, aut quemadmodum quoque demum divinitus revelationis, in ipsa existentia, integritas, canon, divinaque sacrorum Bibliorum inspiratio aut argumentis internis aut

(1) Cf. quæ scribit Grégoire, op. cit. tom. IV, p. 453. seqq.

(2) Ita Josiah Conder in Op. *On protestant non conformity seu De non-conformitate protestantica*, London, 1818. tom. II. pag. 311. seqq.

monumentis, aut etiam utrisque simul vindicari possunt ac debent. Ergo.

Resp. Ad 1. N. Etenim Scripturas divinas et canonicas existere dogma fidei est sub anathemate a conc. Tridentino sancitum, neque unquam de hoc fidei articulo dubitatum in Ecclesia catholica est. Si qua viguit in Ecclesiis particularibus controversia, hæc nonnullos tantum libros in specie, præsertim quos deutero-canonicos vocamus, nunquam vero rem ipsam affectit. Hinc Scripturæ communiter receptæ tanquam divinitus inspiratæ in Ecclesia habitæ sunt juxta divinam traditionem; idque non ex antiquitatis duntaxat monumentis, sed ex earum usu in magisterio quotidiano atque ex actis conciliorum probatur. Divina Scripturarum auctoritas ad fidem semper spectavit, adeo ut novatores qui identidem ausi sunt Ecclesiam aliquo peculiari libro exspoliare ex iis qui communi calculo probabantur, illico tanquam hæretici proscripti fuerunt, ut patet ex gnosticis, valentinianis, alogis, aliisque ejusmodi pestibus (1). Quod si fideles omnes fide divina libros illos ut canonicos et inspiratos crediderunt, non nisi auctoritate ac testimonio Ecclesiæ ducti eam fidem iisdem adhibuerunt. Quapropter nunquam ut simplex quoddam præliminarium aut præambulum fidei in sensu adversariorum primi christiani spectantur litteras sacras, sed eas tanquam objectum fidei habuerunt omnino, non secus ac reliqua dogmata quæ ab Ecclesia ipsis credenda proposita sunt. Ecclesia enim, ut toties diximus suoque ostendimus loco (2), præscripsit seu anterior est libris omnibus N. T. quos ipsa probavit, ac uti Spiritu s. afflante conscriptos fidelibus tradidit.

Ad 2. Neg. paritatem juxta modo dicta. Existentia siquidem Dei est in *subjecta materia* prima veritas quæ necessario supponi debet; alioquin enim, illa nondum constituta, absurdum esset de divina revelatione quidquam proferre. Cum igitur ex sola revelatione, quin *circulus vitiosus* admittatur, ostendi nequeat supremi Numinis existentia, ex argumentis a ratione petitis demonstrari et potest et debet; qua de causa præambulum fidei recte illa vocatur. Quod vero spectat ad Ecclesiam, ut alias pariter innuebamus, ab ipso ortu suo secum illa suas attulit probationes per ea credendi motiva, quæ identificantur cum ipsis divinæ revelationis probationibus, quibusque divinam originem suam luculentissime declaravit. Accepta enim a Christo divina missione, apostoli qui

(1) Cf. Tertullianum tum in lib. *Præscr.* tum adversus Valentinianum et adversus Marcionem; necnon s. Epiphanium in respectivis hæresibus; s. Ireneum passim, qui non solum hæreticis illis exprobrant rejectionem plurium librorum divinarum, verum etiam mutilationes, corruptiones, quod et nos passim animadvertimus. Sed qui sitim suam plene cupit explere, adeat Sixtum Senesem in *Bibliotheca sancta*, lib. III. et VII., in quibus recensentur singuli antiquiores hæretici qui libros sive Veteris sive Novi Testamenti adorti sunt, compertique ex parallelismo vix recentiores hæreticos excogitasse aliquid hoc de argumento quod antiquiores non præoccupaverint atque effugerint. Sic enim fert nativa hæreses indoles. Cf. etiam Bellarmin. *De verbo dei*, lib. I, cap. 5. et 6.

(2) Tum in tract. *De vera relig.* p. 2., prop. 1. et 2. tum in hujus tractatus par. 1, sect. 1, cap. 1, prop. 2.

primam constituerunt Ecclesiam, miraculis potissimum et vaticiniis se Judæis atque ethnicis, divinitus missos ostenderunt neminemque in album christianorum cooptaverunt, quin simul Ecclesiæ filium efficerent. Porro ceteros inter articulos quos catechumenis credendos proponebant, fides erat in Ecclesiam, ut liquet etiam ex Symbolo apostolico: *Credo sanctam Ecclesiam*. Quo quidem in articulo implicite continebantur illa omnia, quæ Ecclesia auctoritate sua credenda proposuisset tanquam divinitus revelata. Hic est analyticus atque, ut ita dicam, *geneticus* processus regulæ proximæ credendorum, ut nempe prius quasi præambulum admittatur existentia Ecclesiæ divinitus institutæ per eadem ipsa motiva credibilitatis quibus existentia adseritur divinæ revelationis; deinde, hæc evidenter cognita ac comperta, credatur ut fidei articulus eadem Ecclesia a Deo ipso fundata cum omnibus prærogativis quibus se a Christo auctam hæc eadem Ecclesia profitetur; demum ex infallibili ejus auctoritate et testimonio cetera credantur quæ ipsa tanquam divinitus revelata proponit, inter quæ Scriptura canonica divinoque afflante Spiritu exarata præcipuum obtinet locum. Siquidem Scriptura regulam constituit remotam, partialem et inadæquatam credendorum sub Ecclesiæ ejusdem magisterio. Quævis alia via a protestantibus excogitata aut incerta aut insufficienti plane est, uti ex hæcenus disputatis aperte colligitur (1).

CAPUT III. De sacrarum Scripturarum interpretatione.

Duplex sacrarum Scripturarum interpretatio distingui debet, *dogmatica* videlicet et *exegetica*. Interpretatio dogmatica ea est quæ potestate seu auctoritate fit cum obligandi vi pro suoque objecto habet aliquid fidei dogma, seu aliquam veritatem exhibet ad fidem moresve pertinentem, aut quæ alio quovis modo ad fidem depositum refertur; interpretatio exegetica est quædam privata, doctrinalis aut scientifica enarratio vel expositio, quæ faciliorem præbet sacri textus intelligentiam. Jam vero juxta catholicos dogmatica interpretatio ad solam exclusivè pertinet Ecclesiam, utpote quæ sola a Christo infallibili auctoritate ac magisterio instructa sit ad veram fidem tradendam, omnesque controversias fidei dirimendas; e contra juxta protestantes quilibet et christianis legitimus esse potest dogmaticus sacrarum litterarum interpres. Interpretatio exegetica uniuscujusque industria, diligentia ac studio dimittitur ab Ecclesia, dummodo intra fines et regulas ab ipsa præstitutas, quasque rei ipsius natura exposcit, quisque se contineat.

Porro præcipua controversia, quam vere *fundamentalem* vocaveris, catholicos inter et protestantes fervescens interpretationem dogmaticam attingit. Ad proprium systema suum constabiliendum non unam

(1) Cf. Bossuet: *Instruction sur les promesses de l'Église pour montrer aux Réunis, par l'expresse parole de Dieu, que le même principe qui nous fait chrétiens nous doit aussi faire catholiques*. Op. ed. cit. tom. XXII, p. 375. seqq. necnon *Conférence avec M. Claude, ministre de Charenton, sur la manière de l'Église*, loc. cit.

eandemque viam protestantes sive veteres sive recentiores inierunt. Nam ad excludendam solius Ecclesiæ dogmaticam et authenticam interpretationem sacrarum litterarum 1. Alii summam prædicarunt Scripturarum in omnibus claritatem (1). 2. Alii autemutarunt spiritum privatum legitimum esse Scripturæ sacræ interpretem; quo nomine nonnulli ex prioribus protestantibus intellexerunt internam illustrationem, quam asserebant unicuique a Spiritu s. communicari, vi cujus infallibiliter quisque certior fieret de verò Scripturæ sensu (quam unicam fidei regulam dicebant), independenter ab Ecclesiæ definitione, aut etiam adversus illam: dum spiritus privati nomine alii intelligerent proprium suum iudicium (2). 3. Alii contenderunt Scripturam ipsam cum aut sine spiritu privato iudicem esse controversiarum, sui nimirum ipsius interpretem existere.

Ut igitur ea qua par est claritate fundamentale ejusmodi evertamus protestantium principium, quod demum resolvitur in libertatem individualement examinis, immunem a quavis auctoritate in sacris interpretandis litteris ac in fide propterea sibi cudenda, tria efficiamus oportet, ac 1. ostendi debet Scripturam sacram non adeo in omnibus, præsertim vero in rebus fidei ac morum, perspicuam esse ut non aliquo egeat interprete; 2. interpretem hunc alium non esse, aut esse posse præter Ecclesiam; 3. dubium ac fallax necessario esse quodcumque systema a protestantibus tum antiquioribus tum recentioribus inventum ad authenticam dogmaticam Ecclesiæ interpretationem eliminandam.

Quibus constitutis, nonnulla de exegetica Bibliorum sacrorum interpretatione subjicere præstabit.

In duos proinde articulos caput hoc dispertiemur juxta duplicem quam præmisimus sacrarum Scripturarum interpretationis notionem.

ARTICULUS I. De sacrarum litterarum interpretatione dogmatica.

Quidquid in sacris litteris continetur profecto fidei nostræ objectum est, hoc ipso quod divinitus sit inspiratum. Quo sensu ipsa Scripturæ sacræ existentia, uti ostendimus, fidei articulus est ab omnibus omnino credendus. Verum cum sacra Scriptura, ex dictis, sit regula fidei partialis et fons ex quo dogmata peculiaria fidei magna saltem ex parte derivantur, difficultas nobis oritur haud exigua in sensu detegendo et determinando illorum textuum ex quo peculiaris quæque veritas sive ad fidem sive ad mores pertinet pendet. Idque multiplici ex capite, uti mox ostendemus, contingat oportet. Scripturæ enim, præterquam quod in pluribus obscuræ sunt ac difficilis interpreta-

(1) Ut Lutherus, Brentius alique passim antiquiores protestantes apud Bellarmin. *De verbo dei*, lib. III., cap. 1. Cf. Bonfrerium in *Præloquio*, cap. 9, sect. 1.

(2) Cf. Bellarmin. loc. cit. cap. 5. Ubi notandum est, cum præensa illa protestantium illustratione Spiritus sancti haud commiscendam esse veram interiorum Spiritus sancti illustrationem ad salutariter credendum necessariam; item neque confundendum esse spiritum privatum cum recta ratione (aut recto ratiocinis usu), quæ nunquam divinæ contradicit revelationi.

tionis, nusquam expresse nobis symbolum exhibent aut singularum veritatum catalogum credendarum. Exinde enascitur necessitas alicujus interpretis infallibilis, visibilis, viventis, publica auctoritate ac jurisdictione instructi, qui non solum absque formidine erroris nos certos ac securos queat efficere de singulis veritatibus in ea Scriptura contentis, sed qui præterea omnes cogere potis sit ad eas firmiter credendas profitendasque. Ejusmodi porro interpretatio ea demum est quam dogmaticam nuncupavimus, quamque a sola Ecclesia proferri posse contendimus, ita ut, hæc sublata, actum prorsus de fide sit. Hæc autem ut per partes evincamus, insequentibus statuimus propositiones.

PROPOSITIO I.— *Scriptura sacra etiam in iis quæ ad fidem et mores pertinent non ita clara est, ut interprete non indigeat.*

Diximus: etiam in iis quæ ad fidem et mores pertinent Scripturam claram non esse, ut effugium protestantibus præcluderemus qui facile nobis dant litteras sacras in rebus minoris momenti obscuras esse; at ejusmodi obscuritatem sese etiam porrigere ad fidei res ac morum, id vero vehementer negant.

Ut igitur in eo insistamus quod proposuimus, ex triplici capite enuntiatæ propositionis veritatem eruiamus: ex auctoritate scilicet, ex intima ipsa rei natura, ac demum ex confessione et experientia ipsorum adversariorum nostrorum.

Atque ut a primo exordiamur, ceteris omissis, nota sunt verba Petri, qui loquens de epistolis Pauli ait: « In quibus sunt quedam difficulta intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem » (II. Pet. III. 16). Agi porro hoc in loco de iis quæ ad fidem moresque pertinent, patet ex eo quod qui sic Scripturas depraverent perditionem sibi adsciscerent, quod levioribus de rebus dici profecto nequit. Quo pariter referuntur preces et vota quibus psalmista a Deo legis suæ intelligentiam efflagitabat: « Da mihi intellectum et scrutabor legem tuam. — Doce me justificationes tuas — faciem tuam illumina super servum tuum » (Ps. CXVIII, 34, 68, 135. etc.) aliaque ejusmodi quibus Psalmi referuntur sunt. Hisce permotus Hieronymus in epist. ad Paulinum: « Si tantus propheta, scribebat, tenebras ignorantia confitetur, qua nos putas parvos et pene lactentes inscitæ nocte circumdari » (Epist. LVIII. ad Paulin. n. 9. ed. Vallars.)? Quare Christus non solum plures Scripturæ textus discipulis suis explanavit (Luc. XXIV, 27), sed præterea « Aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas » (Ibid. V. 45). Quid porro intererat Scripturarum sensum explanare, vel sensum, mentem nimirum aperire ad intelligendas Scripturas, idque sane circa præcipuum dogma de divina sua missione, si adeo omnibus obviæ sunt Scripturæ, quisque ut per sese eas intelligere valeat, atque inde sibi fidei objecta componere?

De patrum hæc in re sententia verba facere supervacaneum est, cum unanimes plane sint in exaggeranda Scripturarum obscuritate. Plura eorum testimonia

profert ac urget Bellarminus (*De verbo Dei*, lib. III, cap. 1) ac longe plura adhuc allegat Bonfrerius (1), qui ad viginti classes revocat diversa patrum effata quibus ipsi Scripturæ prædicant obscuritatem, unde ingens oritur difficultas vel in rebus gravioris momenti, quæ fidem moresque attingunt. Nam id imprimis inter cetera adnotant, non aliunde enatas ac succretas hæreses esse, quam ex prava Scripturarum intelligentia (2).

Verum non est cur in auctoritate urgenda immoremur, cum intima ipsa rei natura id quod proposuimus manifesto ostendat. Duo quippe potissimum conferant ad obscuritatem Scripturis ingerendam, res scilicet et modus. Res enim quamplurimæ in iis continentur natura sua nobis impervie, cujusmodi sunt quæ Dei naturam, operationes, consilia etc. afficiunt, quæ mysteria pro objecto habent, Trinitatem e. g., Incarnationem, propagationem originalis noxæ, prædestinationem, justificationem, distributionem gratiæ; aliaque ejusmodi, in quibus propterea hallucinatio facillima est, et alia periculosæ plenissima: quæ item de virtutibus agunt et vitiis, de præceptis et consiliis, in quibus hæc pauca occurrunt intellectu difficulta ita ut prona nimis deceptio sit (3). Quod si attendamus ad modum quo res ipsæ in Scripturis conferuntur, hæc minor inde difficultas exurgit: sæpe enim ipsæ alludunt ad præteritas res quæ nos latent, ad consuetudines, moresque tunc temporis receptos,

(1) In *Præloquiis*, cap. 9, sect. 2. cf. etiam Serarium in *Prolegom. bibl.* cap. 22.

(2) Inter ceteros s. Augustinus, tract. XVIII, in Joan. n. 1. scribit: « Neque enim nate sunt hæreses et quedam dogmata perversitatis illaqueantia animas, et in profundum præcipitania, nisi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene, et quod in eis non intelligitur, etiam temere et audacter asseritur. » Et ante ipsum s. Ireneus, lib. III, cap. 12, n. 12. loquens de hæreticis ait: « Scripturas quidem constantes, interpretationes vero convertunt. » ed. Massuet. Eadem ratione loquitur s. Cyprianus in lib. *De unitate eccles.* ed. Maur. p. 198. dum hæreticos vocat interpretes falsos; aliaque passim.

(3) Exemplo sint, quæ leguntur Matth. v. 40. « Et qui vult tecum judicio contendere et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium. » Continentur verba hæc præceptum, an vero solum consilium? Idem dic de iis quæ leguntur Luc. XIV, 35. « Omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus; » et ibid. XII, 55. « Vendite quæ possidetis, et date elemosynam, » aliaque ejusmodi pene innumera, quæ quamvis, spectatis verbis, videantur clarissima, illorum tamen intelligentia absque interpretatione Ecclesiæ obscurissima est. Hæc autem eo potiori jure urgemus adversum protestantes, quod integræ sectæ interdum cortici litteræ inherentes contendunt illicita nonnulla esse, quia ea damnare Scripturæ videntur. Ita Quakeri recusant juramentum interponere etiam in judicio, quia scriptum est Matth. V, 34. « Ego autem dico vobis, non jurare omnino; » alii autem, quia scriptum est Exod. XX, 8. « Memento ut diem sabbati sanctifices, » ridicule dominicam diem sabbati nomine vocant, ne videantur hujusmodi transgredi præceptum. Nonnulli protestantes huic principio insistentes ulterius progressi sunt: quidam enim ascendebat super domus suæ tecta ad prædicandum transeuntibus, quia legitur Matth. X, 27. « Quod in aure auditis prædicare super tecta; » alius vero serio docebat mysteria fidei canem suum, quia Marc. XVI, 15. dicitur: « Prædicare evangelium omni creaturæ; » teste vero ipso Leibnizio in dissert. *De conformit. fidei cum ratione*, § 21. nonnulli fanatici protestantes existimant Herodem reapse in vulpem mutatum fuisse, dum Christus, Luc. XIII, 32. verba illa protulit: *Facite vulpi illi*, etc. Hoc vero undenam nisi ex difficultate discernendi quando Scripturæ verba metaphorice, quando vero litteraliter accipienda sint, ut Leibnizius adnotat? Carlostadius in disciplinis theologicis Lutheri pro-

inveniuntur præterea crebro apparentes antilogiæ; phraseologia ipsa ab indole idiomatum nostrorum immane quantum discrepans difficultatem auget (*Cf. Prolog. Ecclesiastici*); idiotismi quibus explicandis opus est exquisita linguarum antiquarum peritia (1); sensuum varietas qui sub cortice litteræ (2) delitescunt; figuratæ locutiones; aliaque pene innumera quæ longum esset recensere, quæque in singulis pene dixerim Scripturarum paginis offenduntur, quibus necessario fit ut obscura nobis evadant (3).

Demum ipsa adversariorum confessione et agendi ratione res nostra conficitur. Ut enim prætermittamus protestantium parentem, Lutherum, qui omnium primus Scripturarum claritatem proclamavit, postea vero parum sibi consentiens (quod hæreticis sane omnibus contingit) profundam earundem fassus est obscuritatem (4). Francowitz, *Flaccus Illyricus* nuncupatus, in *Catalogo testium veritatis* (Francofurti 1672) centum quinquaginta et unum argumenta ad ostendam Scripturarum obscuritatem protulit in medium. Irridet ipse Dallæum qui in op. *De patrum usu Scripturarum* perspicuitatem populo persuadere nisus est. Bayle, ipse, quamvis calvinianus idemque incredulus, asserit nulla prorsus ratione cum ignaros tunc doctos certo sibi comparare genuinum posse librorum sacrorum sensum (5). Moshemius historicus protestantismi *xxx' εἰρηνη* dictus, disserens de socinianis, quorum principium est, sacras litteras esse juxta rationis lumen interpretandas, respondet quod si regula isthæc invalesceret, tot plane religiones haberentur quot capita (6). Jamvero in disceptationibus cum

fessor, prius catholicus *puro verbo Dei* innixus, 2º lutheranus effectus est, 3º anabaptista, 4º sacramentarius, 5º deinde uxorem duxit, 6º demum se pistoris arti addidit, quia scriptum est Gen. III, 19. *In sudore vultus tui vesceris pane*. Cf. Audin, *histoire de la vie de Luther*, nouv. édit. Paris, 1841. tom. I, p. 19. seq. et pag. 37. Plura alia possem exempla adducere, sed ne tædio sim, ista sufficiant. Cf. Milner, *excellence de la relig. cathol.* Paris, 1825. tom. I, lettr. IX.

(1) Apud Milner, epist. cit. Episcopus voluisset ut christiani omnes adliscerent linguas hebraicam et grecam ut possent sacra Biblia in linguis suis originalibus perlegere. Cf. etiam Th. Moore in *Voyages d'un jeune Irlandais*, trad. de l'Angl. Paris, 1836. 800. cum adnot. ex Jerem. Taylor. pag. 426. seqq.

(2) Huc enim spectant quæ de duplici Scripturarum sensu interpretes tradunt, de quo argumento paulo post agemus. Interim cf. Bonfrerium in *Præloquiis*, cap. 21. sect. 1. seqq.

(3) Cf. Ibid. cap. 9, sect. 4. seqq. Serarium in *Prolegom. bibl.* cap. 22. Bellarm. *De verbo Dei* lib. III. cap. 1.

(4) Etenim in *Symposiacis*, cap. 1, fol. 2. 6. « In Scripturis, ait, vix scimus A. B. C. et adhuc non recte; » et fol. 5. « Dei verbum est inscrutabile. Unicum sac. Scripturæ verbum perscrutari, et e profundo eruere, omnino impossibile est. Nego eruditos et theologos, ut vel maxime velint, id posse. Quia enim Spiritus sancti verba sunt, ideo supra homines sunt. . . . Volui aliquoties Decalogum meditari, et quando prima illa verba: *Ego sum Dominus Deus tuus*, offendi, cepi hesitare in pronomine illo *Ego*: et hoc *Ego* nondum recte possum intelligere. » Ex Lutheri seculatoribus alii priorem ejus sententiam de claritate Scripturarum secuti sunt, alii posteriorem de earundem obscuritate; utrumque catalogum exhibet Nic. Serarius, op. et loc. cit. quest. VI.

(5) Apud auct. cit. *Le ministre protest. aux prises avec lui-même*. pag. 27.

(6) *Institution. hist. christiane recentioris*. Helmstadii, 1741. sect. XVI, sect. 3, c. 4, § 14. En ejus verba: « Hoc qui dederit, is etiam concedat necesse est, tot esse religiones posse, quot capita sunt. »

socinianis inficiabitur nemo de præcipuis agi dogmatibus fidei: paulo ante verba attulimus Wegscheideri asserentis Scripturam sacram argumentum continere multis in locis ambiguum et obscurissime expressum, item *Scripturarum sacrarum sensum haud raro inventu difficilem* (Ex § 43), ex quo ipse inferre contendit libros sacros minime fuisse divinitus inspiratos. Lockius fatetur quod quamvis studuerit Pauli epistolis, perinde ac Scripturis ceteris, comperit tamen se eas minime intelligere; loquitur autem de rebus, ut ejus verbis utamur, doctrinæ ac discussionis (1). Macknight plures detexit fontes obscuritatis quæ reperitur in Pauli epistolis, quos inter loquendi formas recensuit quibus Apostolus usus est (2). Boyle præter stylum quo utitur Apostolus aliam aperit obscuritatis causam, quod Paulus scilicet, pluribus in locis, quamdam inducat taciti dialogi speciem, qua factum est, ut sæpe velut argumenta assumpta fuerint quæ Apostolus non nisi uti objectiones evidenter attulerit (3). Jeremias Taylor celebris inter anglicanos protestantes pluribus data opera ostendit summam difficultatem recte sacras litteras interpretandi (4). Adeo ut visi hæc ætate protestantes sint omni ope propugnare Scripturarum obscuritatem adversus primos protestantismi parentes.

Agendi vero ratio adversariorum apertam veritatem consignat; etenim si Scripturæ sacræ eam præferrent perspicuitatem quam tantopere non ita pridem crepabant protestantes, in iis præsertim quæ ad fidem ac mores pertinent, qui fieri tandem potuissent ut adeo inter se in illarum interpretatione discrepant? Notæ sunt Lutheri, Zwinglii, Calvini eorumque gregalium interpretationes verborum Christi: *Hoc est corpus meum*: ita ut biscentum recensentur (5). Viginti eodem tempore opiniones de satisfactione viguisse penes confessionis Augustanæ asseclas, quæ omnes Scripturis inuicabantur, affirmat Oslander; sexdecim præterea recenset sententias diversas circa peccatum originale; tot vero asserit de Sacramentis exlitisse quot sectæ inter se dissidebant (6). Denique ne prolixiores simus, tot sunt obscuritatis Scripturarum testes quot extiterunt et adhuc existunt sectæ

(1) Cf. apud Moore, op. cit. pag. 383. seq. in nota (1).

(2) Ibid.

(3) Ibid.

(4) Ibid.

(5) In op. *De libert. prophetandi*, sect. 4. ejus verba ex anglicana in linguam gallicam conversa ita se habent: « On y trouve des mystères qui, quelque bien qu'ils soient exprimés, ne sont pas faciles à saisir, et qui seront toujours obscurs et inintelligibles pour notre conception bornée. Enfin les moyens ordinaires d'interpréter les Ecritures, tels que l'examen des originaux, le rapprochement de divers passages, la parité de raison, l'analogie de la foi, sont tous douteux, incertains et très-faibles. De tout cela il suit que les plus sages et par conséquent ceux qui paraissent devoir le plus probablement découvrir le vrai sens, méritent néanmoins peu de confiance. Ces causes d'erreurs sont comme autant de raisons de douter qu'au milieu de tant de mystères et de difficultés ils aient rencontré juste. »

(6) Cf. Bellarm. *De Eucharist.* lib. I, cap. 8, n. 2. Dux hæc vocellæ *Hoc est* tres factiones seu sectas genuerunt: lutheranam, calvinianam, zwinglianam. Harum quælibet subdivisa est in sectas alias, *panzerarianam, accidentalliam, corporariam, arrhabonariam, tropistam, metanorphistam, iscariotistam, schwinkef-Adritam*, etc.

(7) Cf. apud Moore, op. c. p. 384.

sectarumque portioneula, a cerinthianis et gnosticis initio ducto usque ad methodistas, quæ numerari vix possunt (4). Omnes siquidem sectæ, præsertim quæ post Lutherum ortæ sunt, eandem originem habuerunt, quod nempe earum parentes sibi visi sunt clare peculiarem suam interpretationem contineri in Scripturis seu Scripturas sacras clare uniuersusque præconceptum placitum seu potius inventum præ se ferre. Cum vero sectæ omnes sibi invicem aduersentur, hoc ipso patet Scripturas haud claras esse, sed sacra veluti quadam caligine obductas, qua factum est ut tumidi isti scrutatores majestatis opprimerentur a gloria, totidemque se factis præberent testes illius obscuritatis quam dictis scriptisque negabant.

Porro si Scriptura ea claritate non fulget, quam protestantes fingebant, aut dicendum Deum verbum suum in has terras jecisse, ut illud, perinde atque hoc uniuersum, traderet disputationi hominum, aut interprete certo ac tuto ipsum providisse, quo homines verum ejus sensum assequerentur, in iis præsertim quæ ad fidem moresque spectant. Cum vero prius illud absque impietate dici nequeat, ut posterius affirmemus necesse est (Cf. Milner, op. cit. t. 1. Lettr. VIII et IX).

Sive igitur ex auctoritate, sive ex intima ipsa rei natura, sive demum ex confessione agendique aduersariorum ratione constat quod ostendendum proposuimus, Scripturam sacram in iis etiam quæ ad fidem et mores pertinent non ita claram esse, ut interprete non indigeat.

DIFFICULTATES. I. Obj. Utriusque Fœderis pagina collineant in adstruenda Scripturarum claritate præsertim circa fidem ac mores. Et 1. quidem ex V. T. notissima sunt Deuter. XXX. 11. verba: «Mandatum hoc, quod ego præcipio vobis hodie, non supra te est, neque procul positum.» Quibus concinens David Ps. XVIII. 9. ait: «Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos;» et Ps. CXVIII. 105. «Lucerna, inquit, pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis;» et iterum v. 130. «Declaratio sermonum tuorum illuminat et intellectum dat parvulis.» His congruit quod legitur Prov. VI. 25. «Mandatum lucerna est, et lex lux.» 2. Ex Novo autem Testamento id ipsum patet ab apostolo Petro scribente II. ep. I. 19. «Habemus firmiorem prophetæum sermonem: cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.» 3. quod si alicubi obscura prædicatur Scriptura, non absolute et in se, sed relative, ad pravam scilicet legentium dispositionem id accipiendum esse declarat apostolus. Paulus II. Cor. IV. 3. dicens: «quod si etiam opertum est evangelium nostrum, in iis qui pereunt est opertum, in quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio

(1) S. Augustinus in lib. *De hæresibus* enumerat 90. diversas hæreses, quæ post Christi adventum ortæ sunt ad reformandam Ecclesiam. Ab ætate s. Augustini usque ad Lutherum alie 180. hæreses apparuerunt. A Luthero an. 1517. ad an. 1595. Staphylus, Hosius, Puteolus aliique scriptores alias 270. novas sectas enumerarunt; quoad sectas ortas ab illo ætate ad nos usque satis est percurrere quique proluxa volumina Gregoire *Histoire des sectes religieuses*; nouvelle édit. Paris, 1829.

evangelii gloria Christi. » Ergo.

R. N. A. Objecta enim Scripturarum testimoniis hanc ipsam quam adversarii propugnant Scripturarum claritatem eliminant. Etenim ne unum quidem ex illis est quod eo sensu intelligendum sit, quo ea adversarii exponunt, ut ex responsione ad singula evidenter patebit.

Ad 1. D. Mandatum de quo agitur non est, Dei gratia opitulante, ad observandum impossibile, C. facile aut difficile ad cognoscendum N. Nec enim hic agitur de intelligentia, sed de observatione divinum mandatorum, ut liquet ex orationis serie (1).

Sic verba Psalmistæ et Proverbiorum continent legis, seu mandatorum divinatorum commendationem, C. exhibent claritatem Scripturæ sacræ universim N. Adde legem facilem æque ac difficilem intellectu dici posse; facilem quidem quoad verborum, ut ita loquar, corticem quibus expresse quidquam vel præcipitur vel vetatur; e. g. cum dicitur: non occides, quisque intelligere potest quodlibet interdici homicidium voluntarium et injustum: difficilem vero si spectentur illa quæ implicite sub quolibet præcepto continentur. Atque ut in allato insistamus exemplo, obscurum sane est utrum præcepto illo, quemadmodum homicidium, sic odium, ira, rixæ etc. interdicerentur prout reipsa Christus exposuit, et Judæi minime intelligebant (Cf. Becan. loc. cit.). Multo vero magis lex, prout vox isthæc in amplissima sua significatione usurpatur, complectens videlicet non præcepta solum moralia, verum judicialia quoque et caeremonialia, difficilis censenda est, quatenus typica erat et reconditiores sensus includebat. Hac ratione primo veluti intuitu de illa prædicari videntur. Interdum enim, ut ex adductis patet testimoniis, lex dicitur lucida, lucerna, lux, lumen; ex altera vero parte Propheta lucem ac lumen a Deo flagitat ad ejus legem scrutandam. Quæ quidem apprime inter se congruunt si dicatur, legem in litteræ cortice, et prout expresse aliquid præcipitur aut vetatur, lumen ac lucem esse, imo lucidam prorsus et planam: prout vero implicite aliquid includit, et quoad multiplicem sensum ac mysteria quæ sub littera delitescunt, obscuram existere, et ad ejus intelligentiam vel interiori illustratione, vel interprete opus esse (2).

Ad 3. N. Sane claritatem Scripturarum non evincit locus ex Petro allatus, qui et ipse obscurus est ita, ut protestantes, dum verum ejus sensum assequuntur, in varias abeant sententias (5). Loquitur

(1) Cf. Bellarm. *De verbo Dei*, lib. III, cap. 2, n. 2, 5. Becan. *Manuale contror.* lib. I, cap. 1, quæst. IV, n. 7. et 8. Ipse protestans Knappius in *Diatriba* in loc. Paulinum ad Rom. X, 4-11. et Mosaicum Deut. XXX, 11-14. eandem exhibet interpretationem. Cf. ejus *Scripta varii argumenti*. Ed. sec. Halæ 1825. pag. 552-555.

(2) De præceptorum decalogi difficulti ac profundo sensu et interpretatione argumentum ineluctabile suppeditant tot tractatus qui ab institutoribus theologie moralis ad illorum explanationem in lucem editi sunt, qui tamen in pluribus non conveniunt inter se.

(3) Integra huc refertur *Profusio in loc. II Petr. I, 19-21.* cit. Knappii, quæ tenet primum locum inter *Scripta varii argumenti*, ex qua patet quam obscurus sit horum verborum sensus. Sic etiam Rosenmüller in suis comment.

porro s. Petrus non de tota Scriptura, sed omnino de vaticiniis quibus prænuntiabatur Christus, quæque post ejus adventum majorem sunt claritatem et firmitatem adeptæ eo ipso quod eventus responderit vaticiniis. Verum enimvero nec post eventum vaticinia illa eam claritatem obtinuerunt, ut interpretatione non indigerint. Patet id ex Christo qui Luc. XXIV. 27. illa interpretatus est duobus discipulis euntibus in Emmaus; ac præterea apostolis sensum aperuit ut intelligerent Scripturas, ibid. 45; Joannes fatetur se et Petrum nondum *scivisse Scripturas*, quia oportebat Christum a mortuis resurgere (Joan. XX. 9). Post hunc etiam eventum interrogatus eunuchus a Philippo Act. VIII. «Putasne intelligis quæ legis? Qui ait: et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?» Attamen de quonam agebatur nisi de prophetia Isaie in qua sermo habetur de Christo? Patet præterea ex insequentibus verbis adducti testimonii ubi Petrus pergit: «Donec dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris: prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Nec enim auctoritate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.» Ex quibus discimus neque omnino claras esse prophetias, ut facile intelligi queant (ac propterea tenui lucernæ lumini comparantur ab Apostolo), neque ex proprio sensu eas esse intelligendas, sed eodem spiritu quo editæ fuerunt auctore (1).

Ad 5. Neg. suppositum, quod scilicet Apostolus de Scripturis ibid. loquatur; etenim eo loci disserit de fide in Christum, quam evangelii, seu prædicationis evangelicæ nomine significat. Nec aliud hic sibi vult Apostolus, quam causam afferre quare Judæi præposteris abrepti iudicis non crediderint in Christum, quamvis et antiqua vaticinia in ipso impleta essent, ac tot in divinæ ipsius missionis confirmationem miracula fuissent patrata (2).

II. Obj. Non hæc stetit patribus mens; hi enim passim miram scripturæ sacræ claritatem commendant; 1. exemplo sint s. Joan. Chrysostomus et s. Augustinus. Horum prior hom. III. de Lazaro, comparationem instituens inter philosophorum scripta, et scripta prophetarum et apostolorum, ita scribit: «Apostoli vero et propheta omnia contra fecerunt, manifesta claraque quæ prodiderunt, exposuerunt nobis, velut communes orbis doctores; ut per se quisque discere possit, quæ dicuntur, e sola lectio-

ne hunc loc. præterquam quod adoptat expositionem Knappii quam adducit, subdit: «Vaticinia V. T. doctrinæ prophetarum comparantur (a s. Petro) cum lucerna, quia monstrabant quidem viam salutis, sed obscure tantum. *Ασχηρόν τόπος*, est locus siccus, siticulosus, desertus.» Plura item cf. apud Pott. in hunc loc. in *Novo Test. græcæ perpetua annotatione illustrato*; edit. Koppianæ vol. IX, fasc. II. Gottingæ 1810. pag. 205. seqq. ubi refert etiam aliorum protestantium expositiones quæ non parum inter se discrepant.

(1) Cf. Pott. loc. cit. pag. 206 seqq. et Knappium pariter loc. cit. qui fuse de hoc disserunt.

(2) Cf. Estium *comm.* in hunc loc. ubi ad rem nostram scribit: «Nec vero sentit Apostolus Scripturam sacram solis infidelibus ac reprobis obscuram esse: fidelibus autem et electis manifestam, id est, ad intelligendum facilem ac perviam: quod ex hoc loco sectarii quidam docere conati

ne» (1); et iterum hom. III. in II. ad Thessal. «Quid enim, inquit, opus est sermone? Omnia sunt dilucida et recta, quæ sunt in divinis Scripturis; manifesta sunt quæcumque sunt necessaria. Sed quoniam estis auditores delectationis, propterea hæc etiam queritis» (2). Posterior vero lib. II. *de Doctr. Christ.* c. VI. «Nihil fere, scribit, de illis obscuritatibus eruitur quod non plenissime dictum alibi reperitur.» Quod et patres reliqui exemplo suo confirmarunt, dum probarunt sententias suas ex Scriptura; 2. nec enim probari potest quod notus est ex minus noto; cum igitur patres suas ex Scripturis assertiones probaverint, planum fit ex ipsorum mente clariore adhuc Scripturas suis ipsis commentariis existere (5). 5. Sane quorsum dedisset Scripturam obscuram hominibus Deus nisi ut inter eos jaceret aletque discordiarum facem? Ergo.

R. N. A. Quid enim senserint patres unanimiter superius exposuimus. Ad 1. prob. D. In *subjecta* quam exponebant *materia*, C. absolute et ad mentem adversariorum N. Itaque s. Joan. Chrysostomus in primo textu commendat apostolorum et prophetarum claritatem ob simplicem illam ac veluti nativam styli rationem quam in scriptis suis exarandis adhibuerunt, quatenus alienos se præbuerunt a tumida verborum pompa qua suas philosophi affectabant efferre sententias (4); minime vero quoad profunditatem doctrina et sententiarum, quam S. doctor in Scripturis admiratur et prædicat. Ceteris enim omissis Hom. XXI. in Joan. hæc scribit: Neque dixit (Christus): *legite Scripturas*, sed *scrutamini Scripturas*, quia ea, quæ de ipso ibi dicuntur, multa opus habent investigatione. Sub umbra enim quædam occulta veteribus erant. Ideo illos accurate fodere jubet, ut in profundo posita reperire possint; neque enim in superficie, vel in conspectu jacent, sed quasi thesaurus quispiam, profunde admodum recondita sunt» (5). In altero

sunt. Neque enim de Scripturis intelligendis aut interpretandis hic agitur; sed de Evangelio palam prædicato: quod reprobi non recipiunt, sed electi: aut si recipiunt illud reprobi quidam, non ita tamen ut oportet; quia non ei acquiescunt, faciendo quæ lex Evangelii præcipit; aut si sic aliquando recipiunt, non id faciunt perseveranter. Itaque sensus est. Quod si adhuc velatum est quibusdam evangelium quod prædicamus, duntaxat iis qui pereunt, id est, reprobis, velatum est et occultum; ac si dicat: non ideo frustratur aut ministerium nostrum, aut intentio nostra: non enim propter reprobos sed propter electos prædicamus.» Neque ab hac expositione abluunt plerique interpretes protestantes, ut videre est in *Criticis sacris*, tom. VII. col. 1265. seqq.

(1) N. 5. Οἱ δὲ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται τῶναντίον ἄπαν ἑλοῦσαν· σαφῆ γὰρ καὶ διὰ τὰ παρ' ἑαυτῶν κατιστησαν ἄπαν, ἀπὸ κοινοῦ τῆς οἰκουμένης ὄντες διδάσκαλοι, ἵνα ἕκαστος καὶ δι' ἑαυτοῦ μανθάνει δυνάται ἐκ τῆς ἀναγκάσεως μόνος τὰ λεγόμενα. Opp. edit. Maur. tom. I, p. 739.

(2) N. 4. Διὰ τὴν γὰρ ἡμιλίαν γρη῏α; πάντα σαφῆ καὶ εὐθὺα καὶ παρὰ ταῖς θέταις γρη῏α; πάντα τὰ ἀναγκαῖα διὰ: ἀλλ' ἑκαθὴ τέρηβος ἵστυ ἀκροταῖ, διὰ τὸτο καὶ ταῖα ἱρη῏α. Ibid. tom. XI, p. 528.

(3) Ita Lutherus apud Bellarm. loc. cit. cap. 2, n. 2.

(4) Id patet ex contextu; præmiserat enim immediate ante objecta verba: «Siquidem ii qui sunt a Christo alieni, dicendi artifices, rhetores, ac librorum scriptores, non quod in commune conducit quærentes, sed illud spectantes ut ipsi sint in admiratione, etiamsi quid utile dixerint, hoc quoque quemadmodum in caligine quadam, consueta sibi, occultarunt obscuritate. Apostoli vero» etc.

(5) N. 1. Οὐ γὰρ ἴσταν, ἀναγκάσεται τὰς γρη῏α; ἀλλ' ἑλωῡται τὰς γρη῏α; ἑκαθὴ γὰρ τὰ παρὶ αὐτοῦ λεγόμενα πολλὴς ἰδίῃ τοῦ ἱερῆλῆσεως